

IV.7021.52.2020.MK

Pan Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości

Rzecznikowi Praw Obywatelskich zasygnalizowana została wątpliwość co do stosowania „zażaleń poziomych” – czyli zażaleń kierowanych do innego składu sądu pierwszej instancji – w postępowaniach rodzinnych. Rozwiązanie to wobec ogółu spraw cywilnych obowiązuje od dnia 7 listopada 2019 r., t.j. od dnia wejścia w życie nowelizacji z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469), wprowadzającej nowy przepis art. 394^{1a} KPC.

Podstawowa wątpliwość dotyczy tego, czy zażalenie, wnoszone na mocy przepisów szczególnych (w tym wypadku - art. 598¹⁶ § 3 Kodeksu postępowania cywilnego), powinno być rozpoznawane przez inny skład tego samego sądu, czy też przez sąd drugiej instancji. To zagadnienie prawne zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu przez Sąd Okręgowy w Poznaniu postanowieniem z 19 grudnia 2019 r. w sprawie o sygnaturze XV Cz 2215/19. Sąd Najwyższy nadał sprawie sygnaturę akt III CZP 17/20 (uprzednio trafiło do Sądu Najwyższego takie samo zagadnienie, sygn. akt III CZP 96/19, jednak w sprawie tej nastąpił zwrot akt z przyczyn formalnych).

Jak wskazuje Sąd Okręgowy w Poznaniu w uzasadnieniu postanowienia:

Każdy z powyższych przepisów [art. 394 § 1 KPC oraz 394^{1a} § 1 KPC] tworzy katalog zamknięty zaskarżalnych orzeczeń. Z żadnego z nich nie wynika, który model postępowania zażaleniowego jest właściwy w przypadkach, gdy możliwość zaskarżenia orzeczenia została przewidziana w przepisach szczególnych, jak np. w art. 598¹⁶ § 3 KPC. Regulacje zawarte w art. 394 § 1 KPC i 394^{1a} KPC są równorzędne, wobec czego nie można z nich wyprowadzić wniosku, że wolą ustawodawcy było przyznanie prymatu zażaleniom poziomym bądź zażaleniom wnoszonym do sądu drugiej instancji.(...) Poddając analizie rodzaj orzeczeń zaskarżalnych zażaleniem wnoszonym do sądu drugiej instancji (art. 394 § 1 KPC), można przypuszczać, że intencją ustawodawcy było, by sąd drugiej instancji nie zajmował się

kwestiami drobnymi, o nikłej wadze procesowej i stopniu komplikacji, lecz rozpoznawał zażalenia na orzeczenia, które decydują o bycie lub toku sprawy oraz kończą postępowanie. (...) Rozważając, który wariant postępowania zażaleniowego jest właściwy do rozpoznania zażalenia na postanowienie w przedmiocie nakazania zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej za niewykonywanie obowiązku wynikającego z orzeczenia w przedmiocie kontaktów, można odwołać się również do cytowanego powyżej art. 767⁴ § 1¹ KPC. Postępowanie toczące się w trybie art. 598¹⁶ KPC jest bowiem sui generis postępowaniem rozpoznawczym, ograniczonym jednak tylko do fazy wykonawczej (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 25/13, OSNC z 2013 r., z. 12, poz. 140). Postępowanie to ma na celu wykonanie prawomocnego orzeczenia sądu, którego przedmiotem są kontakty z dzieckiem. Skoro w postępowaniu egzekucyjnym zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów, to zasadnym jest, by w postępowaniu zbliżonym do postępowania egzekucyjnego zażalenie również rozpoznawał ten sam sąd, który wydał zaskarżone postanowienie.

Na marginesie można wskazać, że wprowadzony tą samą ustawą przepis art. 394^{1a} § 3 KPC, wskazujący, iż jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpatruje sąd drugiej instancji, pozwala domniemywać (co jest także zgodne z treścią uzasadnienia do ustawy z 4 lipca 2019 r.), że podstawowym modelem postępowania zażaleniowego jest model „zażeń poziomych”.

Sąd Najwyższy w ewentualnym orzeczeniu będzie mógł rozstrzygnąć jedynie to konkretne zagadnienie prawne, dotyczące tylko zażeń na postanowienie w przedmiocie nakazania zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej osobie niewykonującej obowiązków wynikających z orzeczenia w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. Można jednak mieć obawy, czy istniejącą wątpliwość – wobec ewidentnego braku przepisu regulującego przedmiotową kwestię wprost – można będzie rozstrzygnąć w drodze uchwały Sądu Najwyższego. Wydaje się, że niezbędna jest w tym wypadku inicjatywa ustawodawcza Ministra Sprawiedliwości. Podkreślenia wymaga również, że podobne wątpliwości, co do trybu zażalenia dotyczą także innych kwestii wpadkowych, nieobjętych katalogiem zawartym w art. 394 § 1 KPC oraz art. 394^{1a} § 1 KPC, kiedy to możliwość wniesienia zażalenia przewiduje w konkretnym przypadku przepis szczególny.

Dlatego też, działając na podstawie art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t. j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2179 ze zm.), proszę o rozważenie zasadności podjęcia kroków legislacyjnych, mających na celu jednoznaczne uściślenie, który model zażaleniowy jest właściwy w sprawach, w których zażalenia zostały wniesione na podstawie art. 598¹⁶ § 3 KPC. Proszę również o wskazanie, czy w ocenie

resortu sprawiedliwości istnieje potrzeba doprecyzowania przepisów proceduralnych w omawianym zakresie także w innych wypadkach, w których Kodeks postępowania cywilnego przewiduje zażalenie w konkretnym przedmiocie na podstawie przepisu szczególnego. Będę wdzięczny za poinformowanie Rzecznika Praw Obywatelskich o stanowisku Pana Ministra w tej kwestii.